

EMIL KALINOWSKI

ORCID: 0000-0003-4726-6458

RODZINA MOKRZECKICH NA PODLASIU DO POŁOWY XVII W. STUDIUM HISTORYCZNO-GENEALOGICZNE

DOI: 10.15290/sp.2021.29.03

Abstrakt. W artykule zaprezentowano dzieje podlaskiej linii szlacheckiej rodziny Mokrzeckich do połowy XVII w. Pierwotna siedziba jej założyciela znajdowała się pod utraconym na rzecz Moskwy Briańskiem. W połowie XVI w., poprzez mariaż, wnuk protoplasty rodu osiedlił się na Podlasiu.

Słowa kluczowe: Mokrzeccy, Podlasie, ziemia bielska, szlachta podlaska, genealogia

Abstract. The article presents the history of the Podlasie noble line of the Mokrzecki family until the mid-17th century. The original seat of its founder was near Bryansk, which was lost to Moscow. In the mid-16th century, through a marriage, the grandson of the ancestor of the family settled in Podlasie.

Key words: Mokrzeccy, Podlasie, the region of Bielsk, Podlasie nobility, genealogy

Podlaska gałąź rodziny Mokrzeckich to ciekawy przypadek przenikania się kultur w Wielkim Księstwie Litewskim i Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Od początku widać u niej aspiracje do osiągnięcia wysokiego statusu społecznego i przynależności do lokalnej elity. Losy kolejnych pokoleń ukazują uwarunkowania, które na przestrzeni kilkunastu dekad towarzyszyły dążeniom do awansu w społeczności szlacheckiej Litwy i Podlasia doby przedrozbiorowej. Z uwagi na to, że pełne opracowanie dziejów rodziny Mokrzeckich na Podlasiu przekraczałyby ramy objętościowe zakreszone dla jednego artykułu, poniżej opisane zostaną tylko wypadki do połowy XVII w.¹ Dalszy ciąg tej historii piszący te słowa ma zamiar przedstawić w osobnym studium.

Szlachta podlaska budzi zainteresowanie badaczy od dawna. Symbolicznym kamieniem węgielnym pod historyczno-genealogiczne badania rodów

¹ Za cezurę przyjęta została śmierć jednego z głównych przedstawicieli rodziny w 1652 r., o czym niżej.

i rodzin Podlasia epoki staropolskiej było opracowanie przez Ignacego Kapicę herbarza w „ostatnich kilku latach” XVIII w.² Ten niezwykle zasłużony archiwista nie dożył jednak ukazania się swego dzieła drukiem, to bowiem miało miejsce dopiero w 1870 r. za sprawą innej niezwykle zasłużonej dla poznania dziejów Podlasia postaci – Zygmunta Glogera. Ów opracował także niewielką objętościowo, ale ważną dla badań nad podlaską szlachtą broszurę o rodach gniazdowych ziemi bielskiej³. Kolejnym istotnym krokiem naprzód w tej dziedzinie było obszerne studium Aleksandra Jabłonowskiego o Podlasiu w XVI stuleciu⁴. Warto też wspomnieć interesujący szkic Stanisława Mleczi⁵. Badanie pojedynczych podlaskich rodzin szlacheckich zapoczątkował zaś bodajże Aleksander Meysztowicz⁶. W późniejszych latach ukazały się mniejsze i większe opracowania m.in. Aleksandra Włodarskiego⁷, Jana Siedleckiego⁸, Łukasza Lubicza-Łapińskiego⁹, Tomasza Jaszczółta¹⁰, Jerzego Antoniego Jamiołkowskiego¹¹, piszącego te słowa¹², Sławomira Karpia¹³, Piotra

² Z. Gloger, [Wstęp], w: I. Kapica, *Herbarz... (dopełnienie Niesieckiego)*, wyd. Z. Gloger, Kraków 1870, s. XVI–XVII.

³ Z. Gloger, *Dawna ziemia bielska i jej cząstkowa szlachta*, Warszawa 1873.

⁴ A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. 2–3, Warszawa 1909–1910 (*Źródła dziejowe*, t. 17: *Polska pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 6).

⁵ S. Mleczo, *Mleczo, Raczek, Saczko i Lyczko: przyczynek do kwestyi ustalania się nazwisk szlacheckich w XV wieku*, Lwów 1912 (odbitka serii artykułów z „Miesięcznika Heraldycznego”).

⁶ A. Meysztowicz, *Karpowie herbu własnego*, Wilno 1906.

⁷ A. Włodarski, *Ród Jaruzelskich herbu Ślepowron*, Warszawa 1926.

⁸ J. Siedlecki, *Rodzina Brzozowskich z ziemi bielskiej*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska”, 3, 1989, s. 18–26.

⁹ Ł. Lubicz-Łapiński, *Lapy i ich mieszkańcy. Zaścianki Łapińskich w XV–XVIII w.*, Białystok 2004.

¹⁰ T. Jaszczółt, *Kuczyńscy herbu Ślepowron (Korwin) w ziemi drohickiej od XV do XVIII wieku. Zarys dziejów rodziny*, b.m.w. 2005; *idem*, *Kuczyńscy i Lubowiccy herbu Ślepowron (Korwin) w ziemi drohickiej od XV do połowy XVI wieku: zarys dziejów rodziny*, „Ciechanowiecki Rocznik Muzealny”, 4, 2008, s. 155–210; R. Wiraszka, T. Jaszczółt, *Strus: dzieje podlaskiej rodziny herbu Jastrzębiec*, Warszawa 2014; T. Jaszczółt, *Ciecierscy herbu Rawicz w świetle ksiąg metrykalnych i informacji z gazet z XVII–XIX w.*, „Ciechanowiecki Rocznik Muzealny”, 10, z. 2, 2014, s. 87–138; *idem*, *Raczkowie herbu Gozdawa: fundatorzy pierwszego kościoła w Turośni Kościelnej*, [w:] *Parafia w Turośni Kościelnej 1515–2015: ku chwale Trójcy Przenajświętszej*, red. A. Szot, M. Wróbel, Turośń Kościelna–Białystok 2015, s. 15–52; *idem*, *Wojnowie herbu Ślepowron w ziemi bielskiej w XV i XVI wieku*, [w:] *Studia genealogiczne poświęcone pamięci profesora Włodzimierza Dworzaczka*, red. A. Sikorski, T. Sławiński, Warszawa 2016, s. 193–248.

¹¹ J.A. Jamiołkowski, *Historia genealogiczna Jamiołkowskich*, Białystok 2011.

¹² E. Kalinowski, *Ród Kalinowskich herbu Ślepowron w XVII wieku*, Warszawa 2013.

¹³ Szereg artykułów autorstwa Sławomira Karpia m.in. *idem*, *Jan Karp (1604–1644), podstoli podlaski, życie i działalność*, „Studia Podlaskie”, 21, 2013, s. 29–49; *idem*, *Los szesnastowiecznego egzulanta briańskiego na przykładzie Karpia Jesypowicza (ur. ok. 1480 – zm. przed 10 X 1547)*, „Studia Podlaskie”, 23, 2015, s. 7–30; *idem*, *Józef Karp (ok. 1567–1637), marszałek wołkowyski: rys biograficzny*, „Studia Podlaskie”, 24, 2016, s. 7–40; *idem*, *Jan Emanuel Karp (ok. 1706–1737), wojski grodzieński: nota biograficzna*, „Studia Podlaskie”, 28, 2020, s. 77–95.

Złotkowskiego¹⁴, Jana Tęgowskiego¹⁵ i Jacka Poetyły¹⁶. Warto też wspomnieć studium Jerzego Urwanowicza o Branickich, związanych z Podlasiem przez ostatnie trzy pokolenia, chociaż traktuje głównie o wyborach politycznych przedstawicieli tej rodziny¹⁷.

Mokrzeckim nie poświęcono dotąd osobnego opracowania. Informacje dotyczące tej rodziny można znaleźć w niektórych pracach o podlaskiej szlachcie¹⁸, jak też w literaturze z nurtu historii regionalnej¹⁹. Przydatne oczywiście okazały się herbarze²⁰. Pod koniec XIX w. Michał Federowski w osobliwych okolicznościach ocalił archiwum litewskiej gałęzi Mokrzeckich, które miało zawierać dokumenty z lat 1500–1868. Lecz później uległo ono rozproszeniu, a najstarsza jego partia najprawdopodobniej przypadła²¹. Część z lat 1650–1786 trafiła do Wiktora Gomulickiego, który wyzyskał ją do napisania powieści *Siódme amen Imci Pana Mokrzeckiego*²². Kilka dokumentów z XVIII w. wzbogaciło zbiory

¹⁴ P. Złotkowski, *Podlaski ród Poetyłów w świetle antroponimii (XVI–XVII wiek)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio FF, Philologiae”, vol. 35, 2, 2017, s. 179–192.

¹⁵ J. Tęgowski, *Rodzina Łoknickich herbu Nieczuja na Podlasiu i w powiecie brzesko-litewskim do połowy XVII wieku*, „Rocznik Lituanistyczny”, 5, 2019, s. 121–144; *idem*, *Rodowody dwóch linii Brzozowskich na przykładzie rodzin podkomorzego bielskiego Teofila oraz descendantów Mikołaja podkomorzego bielskiego (do końca XVII w.)*, [w:] *Studia genealogiczne poświęcone pamięci profesora Włodzimierza Dworzaczka*, t. 3, red. A. Sikorski, T. Sławiński, Warszawa 2019, s. 307–342.

¹⁶ J. Poetyło, *Dom Poetyłów herbu Trzywdar. Dzieje rodu, powstania i upadku magnackiej fortuny*, Lublin 2020.

¹⁷ J. Urwanowicz, *Z królem. Wpływ regalizmu Branickich Gryfitów na karierę rodu w XV–XVIII wieku*, [w:] *Wobec króla i Rzeczypospolitej: magnateria w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Kraków 2012, s. 455–478.

¹⁸ Np.: E. Laszuk, *Dwory urzędników na Podlasiu w II połowie XVII w.*, „Białostoczczyzna”, 1, 1993, s. 16; *eadem*, *Duża i średnia prywatna własność ziemska na Podlasiu w drugiej połowie XVII w.*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska”, 9, 1995, s. 47; *eadem*, *Zaścianki i królewszczyzny: struktura własności ziemskiej w województwie podlaskim w drugiej połowie XVII wieku*, Warszawa 1998, s. 78, 130; *Urzędnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, red. E. Dubas-Urwanowicz et al., Kórnik 1994, s. 39, 42; E. Kalinowski, *Strachy na Lachy – na Podlasiu: szlachta ziemi bielskiej w walce z powstaniem Chmielnickiego (1648–1649)*, „Przegląd Historyczny”, 105, 2014, z. 1, s. 44; *idem*, *Szlachta ziemi bielskiej wobec bezkrólewia w XVI–XVII wieku*, Warszawa 2020, s. 109, 179–183, 190–191, 204, 248, 266, 314, 330.

¹⁹ Np.: J. Maroszek, *Pięć wieków Ziemi Juchnowieckiej*, Juchnowiec Kościelny 2013, s. 53, 154, 236, 261, 268, 294.

²⁰ W. Wijuk-Kojałowicz, *Herbarz rycerstwa W. X. Litewskiego tak zwany Compendium czyli o klejnotach albo herbach, których familie stanu szlacheckiego w prowincjach Wielkiego Księstwa Litewskiego zażywają*, Kraków 1897, s. 208; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, t. 6, wyd. J.N. Bobrowicz, Lipsk 1841, s. 454; I. Kapica, *Herbarz...*, s. 186, 282–283, 450; S. Uruski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 11, współudz. A.A. Kosiński, uzup. A. Włodarski, Warszawa 1914, s. 224–225.

²¹ Zob. M. Federowski, *O lekkomyślnem niszczeniu starych dokumentów*, [w:] *Księga pamiątkowa na uczczenie setnej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza (1798–1898)*, t. 2, Warszawa 1899, s. 16–19.

²² Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, nr 5398/III, zob. *Inwentarz rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, t. 1, *Rękopisy 1–7325*, oprac.

Aleksandra Czołowskiego²³. Jakąś część materiału zachował przy sobie Fedorowski, być może częściowo uległa ona zagładzie w 1944 r., o czym świadczyłyby pojedyncze dokumenty dotyczące Mokrzeckich ze zbiorów tegoż zachowane do dziś²⁴. Wobec tego głównym rezerwuarem wiedzy o podlaskiej linii rodziny są księgi grodzkie i ziemskie z terenu ziemi bielskiej (brańskie i suraskie)²⁵ oraz bogaty zasób wypisów z nich autorstwa niezrównanego Kapicy²⁶. Pełny spis źródeł i literatury został dołączony na końcu tego szkicu.

* * *

Dom Mokrzeckich posiadał ruskie korzenie i własny herb, podobny do znanych z polskiej heraldyki Ostoi²⁷ lub – zdaniem innych – Przegoni (Przegini)²⁸. Jego rysunek i opis przekazał XVII-wieczny litewski heraldyk-jezuita Wojciech Wijuk-Kojałowicz. Od klasycznej Ostoi odróżniało go to, że w polu półksiężycze umieszczono na mieczu, oba zwrócone rogami w dół, a w klejnocie trzy pióra strusie²⁹. Mokrzejcy pisali się z Mokrcza w powiecie grodzieńskim województwa trockiego, w parafii Różanka, wsi już nieistniejącej³⁰. Korzenie rodziny sięgały jednak znacznie dalej na wschód, w okolice Briańska. Książd Wijuk-Kojałowicz zanotował wprawdzie tradycję, że jej protoplasta „z Moskwy wyszedł i osadził się pod Grodnem w Mokrczu”, lecz niemiłosiernie poprzekręcał

zbiorowe pod red. J. Turskiej, Wrocław 1948, s. 307; W. Gomulicki, *Siodme amen Imci Pana Mokrzeckiego: powieść z czasów saskich*, Warszawa–Kraków 1910.

²³ L'viv's'ka nacjonal'na naukowa biblioteka Ukraïni imeni V. Stefanika, f. 141, op. 3, nr 349.

²⁴ Zob. Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie [dalej: BUW], nr 316; *Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, t. 2, nr 263–583, oprac. H. Kozerska, W. Stummer, współudz. H. Stefanowska, red. H. Kozerska, Warszawa 1973, s. VIII, 49–50.

²⁵ Nacyónalny gistoryčny arhiŭ Belarusi, g. Mińsk [dalej: NGAB Mińsk], f. 1708, op. 1; f. 1744, op. 1; Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie [AGAD], Księgi grodzkie brańskie (dalej: Ks. gr. bran.), Archiwum Państwowe w Białymstoku [dalej: AP Białystok], Ks. gr. bran. 1640–1641.

²⁶ Archiwum Narodowe w Krakowie [dalej: AN Kraków], Zbiór Zygmunta Glogera [dalej: ZZG]; AGAD, Kapicjana; Central'nij deržavnij istoričnij arhiŭ Ukraïni, m. L'viv [dalej: CDIAU Lwów], f. 812, op. 1.

²⁷ Zob.: S. Uruski, *Rodzina...*, t. 11, s. 224–225.

²⁸ Zob.: Sz. Konarski, *Kanonicki warszawskie: 24 IV 1744 – 13 VIII 1944*, Paryż 1952, s. 66. Zdaniem tego autora Katarzyna Mokrzecka, córka cześnika bielskiego Apollona, była „herbu Przegonia (a nie Ostoja, jak błędnie podają herbarze)”, nie zamieścił jednak odniesienia do źródeł stanowiących podporę tej tezy.

²⁹ W. Wijuk-Kojałowicz, *Herbarz...*, s. 208. Heraldyk znał posługujących się tym herbem Pokroszyńskich w powiecie lidzkim, którzy mieli pochodzić od Mokrzeckich.

³⁰ Zob.: J. Jakubowski, *Powiat grodzieński w w. XVI. Mapa w skali 1:400 000*, [w:] *Prace Komisji Atlasu Historycznego Polski*, z. 3, Kraków 1935, s. 99–114; *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* [dalej: SGK], red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. 6, Warszawa 1885, s. 636; *Taktyczna Mapa Polski, 1:10000* [dalej: TMP]: *Bielica*, pas 34 słuł 40, Warszawa 1929.

imiona i urzędy sprawowane później przez Mokrzeckich na Podlasiu³¹. W herbarzu Seweryna Uruskiego znajdujemy chybioną próbę umiejscowienia w czasie przeniesienia się pierwszego z Mokrzeckich na Litwę – w okolicach roku 1615³².

W rzeczywistości praojcem rodu był ziemianin briański Hryhorij Borodowicz, zwany też z moskiewska Borodowiczynem albo Borodowiczonkiem, który w znanych źródłach pojawia się pod koniec XV stulecia. W dokumencie spisany 2 lutego 1496 r. w Grodnie zanotowano, że gospodar Aleksander Jagiellończyk przewidział nadanie temuż bojarzynowi włości pjanowskiej w powiecie briańskim³³ na dwa lata. Ale dzierżyć ją miał wspólnie z jakimś Lewszą i dopiero po upływie dwóch lat, wcześniej bowiem te same dobra otrzymali na krótko dwaj inni zasłużeni ziemianie³⁴. Ponad rok później (11 września 1497) wydany został dokument, w którym stwierdzono, że Hryhorij Borodowiczonok zeznał wraz z innymi miejscowymi bojarami w sprawie zagarnięcia ziemi obok wsi Łopasz w powiecie briańskim przez kniazia Timofieja Iwanowicza Kapustę³⁵.

Na skutek klęski w bitwie nad Wiedroszą w lipcu 1500 r. Wielkie Księstwo Litewskie utraciło znaczną część terytorium na rzecz Moskwy, w tym Briańsk z otaczającym go powiatem, zajęty przez wojska Iwana III jeszcze w maju tego roku³⁶. Chociaż wśród mieszkańców pogranicza moskiewskiego nie brakowało przykładów przechodzenia na stronę przeciwnika, Borodowicz dochował wierności Litwie. Został za to nagrodzony przez Aleksandra Jagiellończyka nadaniem dóbr w zamian za utraconą ojcowiznę³⁷. Zawartość archiwum Mokrzeckich miała zresztą sięgać chronologią tegoż 1500 r.³⁸ Briańskich egzulantów osadzano na Grodzieńszczyźnie, nieraz po kilka rodzin w jednej wsi lub bliskiej okolicy³⁹.

³¹ W. Wijuk-Kojałowicz, *Herbarz...*, s. 208–209. Uszkodzenie rękopisu będącego podstawą krakowskiej edycji z 1897 r. stawia pod znakiem zapytania to, czy to litewski jezuita jednemu z Mokrzeckich kazał być kasztelanem podlaskim, czy jego konfrater w obu profesjach Kasper Niesiecki, aczkolwiek ten odnosił tę informację do jednego z Pokroszyńskich (*idem, Herbarz...*, t. 7, wyd. J.N. Bobrowicz, Lipsk 1841, s. 357).

³² S. Uruski, *Rodzina...*, t. 11, s. 225.

³³ O włości pjanowskiej zob.: V.V. Krašeninnikov, *Vzgląd čerez stoletnia. Očerki istorii Bránskogo kraá*, Tula 1990, s. 77. W 1961 r. nazwę wsi Pjanowo przemianowano na Mielowoje; *Goroda i rajony Bráńšiny*, w: <http://www.puteshestvie32.ru/content/goroda> [dostęp: 20.05.2021].

³⁴ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 6 (1494–1506): užrašymų knyga 6*, oprac. A. Baliulis, Vilnius 2007, s. 348; M.M. Krom, *Mež Rus'ù i Litvoj: pograničnyje zemli v sisteme rusko-litovskih otnošenij konca XV – pervoj treći XVI v.*, Moskwa 2010, s. 233.

³⁵ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 6...*, s. 163.

³⁶ M.M. Krom, *Mež Rus'ù i Litvoj...*, s. 203.

³⁷ *Lietuvos metrika: Knyga Nr. 17 (1530–1536): užrašymų knyga 17*, oprac. L. Karalius, D. Antanavičius, Vilnius 2015, s. 444; M.M. Krom, *Mež Rus'ù i Litvoj...*, s. 264.

³⁸ M. Federowski, *O lekkomyślnem niszczeniu...*, s. 19.

³⁹ J. Jakubowski, *Powiat grodzieński...*, s. 106. Por.: S. Karp, *Los szesnastowiecznego egzulanta briańskiego...*, s. 7–8.

Borodowicz trafił do Mokrcza koło Różanki, gdzie w 1512 r. jego starszy syn, Prokop, uzyskał od Zygmunta I nadanie dwóch pustek⁴⁰. Więcej wiadomości o Hryhoriju – w tym i tej, kiedy zmarł – nie udało się odnaleźć.

W drugiej dekadzie XVI w. występują już w źródłach dwaj dorośli synowie Borodowicza, wspomniany Prokop oraz młodszy Michaił, zwany Michno lub Miszko. Najpewniej to ich zapisano w rejestrze dworzan Zygmunta I z 1512 r. bez patronimików, lecz tylko jako „Briańców”, każdego z dwukonnym poczem⁴¹. „Briańcami” w charakterze przydomku nazywa ich obydwu źródło późniejsze o kilka dekad, z roku 1558⁴². Idąc tym tropem dowiadujemy się, że Miszko „Briańiec” służył wojskowo na wyprawie wołoskiej, za co otrzymał gratyfikację pieniężną w 1509 r.⁴³ Jego posługi gospodar wynagrodził ponadto w następnym roku sześcioma łokciami sukna luńskiego (londyńskiego)⁴⁴. Obaj Borodowicze wzięli zapewne udział w zwycięskiej kampanii 1514 r. przeciwko Moskwie. Przed 18 czerwca tego roku wypłacono im żołąd na poczty – Prokopowi na cztery konie (12 zł), Michnie na trzy (9 zł) – i wpisano ich do rejestru hetmańskiego⁴⁵. Służyli obok swoich sąsiadów „Briańców” – jak np. Hołowacz Bykowski, także osiedlony w Mokrczu czy Karp Jesypowicz, założyciel podlasko-litewskiego rodu Karpiów⁴⁶.

Kolejny raz spotykamy obu braci dopiero półtora dekady później, na kartach rejestru pospolitego ruszenia Wielkiego Księstwa Litewskiego z 1528 r. Występują tam wśród bogatszej części bojarów powiatu grodzieńskiego – tych posiadających poddanych. Każdy z braci był zobowiązany do wysłania ze swych dóbr jednego jeźdźca na wyprawę⁴⁷. Dwa lata wcześniej, w 1526 r., przy opisie majątku sąsiada, Fedora Iwanowicza Bykowskiego-Łopoty, wspomina się dwór Prokopa⁴⁸. Bracia Hryhoriewiczze wraz z innymi dziedzicami z Mokrcza

⁴⁰ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 9 (1511–1518): užrašymų knyga 9*, oprac. K. Pietkiewicz, Vilnius 2002, s. 125. Za zwrócenie mojej uwagi na to źródło serdecznie dziękuję panu Romanowi Prokopowiczowi.

⁴¹ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 8 (1499–1514): užrašymų knyga 8*, oprac. A. Baliulis, R. Firkovičius, D. Antanavičius, Vilnius 1995, s. 164–165.

⁴² *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 251 (1555–1558): 37-oji teismų bylių knyga (XVI a. pabaigos kopija)*, oprac. I. Valikonytė, L. Steponavičienė, Vilnius 2010, s. 161–162, 164.

⁴³ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 8...*, s. 415.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 426.

⁴⁵ *Radzivillovskie akty iz sobraniâ Rossijskoj nacional'noj biblioteki: pervaa polovina XVI v.*, wyd. M.M. Krom, Moskva–Varšava 2002, s. 28–29 (*Pamâtniki istorii vostočnoj Evropy: istočniki XV–XVII vv.*, t. 6).

⁴⁶ S. Karp, *Los szesnastowiecznego egzulanta briańskiego...*, s. 8–9.

⁴⁷ *Perapis vojska Vâlikaga Knâstva Litoûskaga 1528 g. Metryka Vâlikaga Knâstva Litoûskaga. Knîga 523. Knîga Publîčnyh spraŭ 1*, A.I. Gruša, M.F. Spiridonau, M.A. Vajtovič, Minsk 2003, s. 94.

⁴⁸ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 12 (1522–1529): užrašymų knyga 12*, oprac. D. Antanavičius, A. Baliulis, Vilnius 2001, s. 447.

w następnych latach (1532–1537) popadli w konflikt z miejscowym potentatem, podkomorzym i łowczym hospodarskim, dzierżawcą kamienieckim Mikołajem Juriewiczem Pacem, który dybał na ich ziemie. Zygmunt I ujął się za egzulantami briańskimi⁴⁹. W tym czasie więcej informacji znajdujemy o Michnie, który kupił ziemię w niedalekim sąsiedztwie, w okolicach Żołudka (1532), a za swoje usługi dla hospodara, tudzież jako rekompensatę za utracone przez ojca majątki pod Briańskiem, uzyskał nadania we włości hreskiej leżącej niedaleko Słucka (1535, 1537)⁵⁰. Młodszy Borodowiczonok w 1533 r. jako dworzanin hospodarski woził pozew dla koniuszego wileńskiego Marcina Pietkiewicza⁵¹, zaś w 1536 r. sam procesował się z sąsiadem Timofiejem Łopotem z Mokrcza⁵². Tymczasem dobra żołudzkie obu Hryhoriewiczów – bo i Prokop posiadał tam jakiś „dwór” – nabył później Jan Szymkowicz, syn ciwuna wileńskiego Szymka Maćkowicza⁵³. Starszy z braci być może ze względu na wiek lub stan zdrowia wykazywał się mniejszą aktywnością. Na popis wojenny pod Słonim między wrześniem 1536 a sierpniem 1537 r. jakiś Mokrzecki z powiatu grodzieńskiego wysłał pieszo syna Iwana⁵⁴. Potomkiem owego Iwana był może wzmiankowany jako ziemianin lidzki w 1598 r. wraz z wnukiem Prokopa, Marcjanem Siemionowiczem, Fedor Iwanowicz Mokrzecki⁵⁵. Sam Prokop żył jeszcze pod koniec maja 1541 r., gdy asystował jako jeden z arbitrów przy podziale dóbr synów Jana (Janusza) Bohdanowicza Sapiehy, obok tak znacznych postaci jak wspomniany Szymko Maćkiewicz i również już wzmiankowany „Brianiec” Karp Jesypowicz⁵⁶.

W 1550 r. po raz pierwszy pojawia się w znanych źródłach Siemion Mokrzecki, syn Prokopa. Był już wówczas zięciem Siemiona Sieheniewicza

⁴⁹ *Lietuvos metrika. Knyga Nr. 17...*, s. 245–246; *Lietuvos metrika. Knyga Nr. 21 (1536–1537): užrašymų knyga 21*, oprac. A. Dubonis, Vilnius 2019, s. 79.

⁵⁰ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 17...*, s. 188–189, 444–445; *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 21...*, s. 83, 85–86. Por.: A. Boniecki, *Poczet rodów w Wielkiem Księstwie Litewskiem w XV i XVI wieku*, Warszawa 1883, s. 15 (tu błędnie data 1534 zamiast 1535). O Hresku zob.: SGKP, t. 3, 1882, s. 177; J. Jakubowski, *Mapa Wielkiego Księstwa Litewskiego w połowie XVI wieku. I. Część północna, skala 1: 1 600 000*, Kraków 1928; *Arheografičeskij sbornik dokumentov, odnosjašijsja k istorii Severo-Zapadnoj Rusi, izdavaemyj pri Upravlenii Vilenskogo učebnogo okruga*, t. 1, wyd. P.A. Gil'tebrandt, F.G. Eleonskij, A.L. Mirotvorcev, Vił'na 1867, s. 41.

⁵¹ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 17...*, s. 404.

⁵² *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 19 (1535–1537): užrašymų knyga 19*, oprac. D. Vilimas, Vilnius 2009, s. 121.

⁵³ *Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 251...*, s. 161–164.

⁵⁴ *Popisy wojskowe pospolitego ruszenia Wielkiego Księstwa Litewskiego (1524–1566)*, oprac. G. Lesmaitis, red. K. Łopatecki, Białystok 2016, s. 74; *Radzivillovskie акты...*, s. 189.

⁵⁵ *Akty izdavaemye Vilenskoû komissieû dlâ razbora drevnih aktov* [dalej: AWAK], t. 20, Vił'na 1893, s. 146, 150.

⁵⁶ *Lietuvos Metrika. Knyga nr. 27 (1541–1542): užrašymų knyga 27*, oprac. I. Valikonytė, T. Čelkis, L. Steponavičienė, Vilnius 2016, s. 59; A. Boniecki, *Poczet...*, s. 303.

z Szumek w ziemi bielskiej na Podlasiu, żonatym z jego córką Maruszą. Siehe nie to bogata familia mieszczkańska z Bielska, wzbogacona na handlu produktami leśnymi, która przeniknęła niedawno do stanu szlacheckiego⁵⁷ jako dziedzice dóbr w Studziwodach oraz w Szumkach, Hawryłkach (Hawryłczycach), Skrzypkach i Olszewie. Żona Mokrzeckiego była jedną ze spadkobierczyń tego drugiego majątku, on zaś pisał się najczęściej ze Skrzypek, w ruskich dokumentach: „Skrіpkovskij”⁵⁸. Wszystkie siostry jego małżonki wydane zostały za znaczące postacie – Fiedora za dworzanina królewskiego z powiatu wołkowyskiego Bogusza Wasilewskiego, Anna za Wincentego Mieńskiego, sędziego ziemskiego bielskiego, Maryna za Abrahama Wiszowatego, komornika ziemi bielskiej, a Jadwiga za Jakuba Górskiego, pisarza, potem sędziego i wreszcie podstarościę brańskiego⁵⁹. Mokrzecki natomiast w latach 1559–1566 był namiestnikiem (podwojewództwem) oraz horodniczym nowogródzkim tamtejszego wojewody Pawła Iwanowicza Sapiehy⁶⁰. Został powołany zapewne zaraz po objęciu urzędu przez tego wielmożę (nominacja 22 grudnia 1558 r.), wcześniej wojewodę podlaskiego, pana bliskich Szumkom dóbr boćkowskich⁶¹.

W roku 1565 Siemion Prokopowicz został zapisany wśród ziemian powiatu grodzieńskiego, skąd wystawił dwóch jeźdźców z oszczepami⁶². Na następną wyprawę dwa lata później (1567) Mokrzecki posłał ludzi i z Mokrca, i z Szumek. Byli to dwaj konni w ciężkim uzbrojeniu – z pancerzem, przyłbicą, tarczą i drzewcem (kopia), a także jeden pieszy „drab” z rusznicą⁶³. Sam służył

⁵⁷ I. Kapica, *Herbarz...*, s. 367; E. Kalinowski, *Szlachta ziemi bielskiej...*, s. 109; J.P. Śliwiński, *Uwarunkowania produkcji i splawu przemysłowych towarów leśnych z Wielkiego Księstwa Litewskiego do portów Bałtyku za Zygmunta II Augusta (1544–1572)*, Olsztyn 2016, s. 55–59.

⁵⁸ Np.: NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 70, k. 376; AN Kraków, ZZG, nr 20, s. 254, 264. Zob.: A. Radaman, *Samorząd sejmikowy w powiatach województwa nowogródzkiego Wielkiego Księstwa Litewskiego w latach 1565–1632*, [w:] *Praktyka życia publicznego w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI–XVIII wieku*, red. U. Augustyniak, A.B. Zakrzewski, Warszawa 2010, s. 57, przypis 10. Za zwrócenie mojej uwagi na to opracowanie serdecznie dziękuję Panu Romanowi Prokopowiczowi.

⁵⁹ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 3, k. 213–216v; AN Kraków, ZZG, nr 20, s. 390.

⁶⁰ NGAB Mińsk, f. 694, op. 4, nr 1051, k. 15–18v; f. 1708, op. 1, nr 3, k. 213; nr 4, k. 453–453v; f. 1774, op. 1, nr 157, k. 17–19v; Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. 1280, nr 121, k. 82; Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, f. 16, B. 38, nr 15, k. 23–23v; AGAD, Archiwum Radziwiłłów, dz. XXIII, t. 82, p. 1, s. 10, 37–39; t. 84, p. 3, s. 5, 7–8; AN Kraków, ZZG, nr 15, s. 49; nr 20, s. 390; BUW, nr 316, k. 8–9 (tu właściwa data to 1561, a nie 1571. Por.: *Katalog rękopisów...*, s. 49); A. Radaman, *Samorząd sejmikowy...*, *loc. cit.* Za udostępnienie części z cytowanych tu źródeł serdecznie dziękuję Panu Andrejowi Radamanowi.

⁶¹ H. Lulewicz, *Sapieha Paweł (zm. 1579)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny* [dalej: PSB], t. 35, Wrocław–Warszawa 1995, s. 128–131.

⁶² *Russkaâ istoričeskaâ biblioteka* [dalej: RIB], t. 33: *Litovskaâ metryka*, oddz. 1, cz. 3: *Knigi publichnyh del. Perepisi vojska Litovskogo*, oprac. S.L. Ptasickij, Petrograd’ 1915, kol. 356; *Popisy vojskowe...*, s. 289. Zamiast „s Krinkovskoj” powinno być: „Skrіpkovskij”.

⁶³ RIB, t. 33, oddz. 1, cz. 3, kol. 694.

w poczcie wspomnianego wojewody nowogródzkiego, a z dóbr dziedzicznych posłał „służebnika” Wojciecha Niewieckiego. Z Szumek służył osobno najstarszy syn Mokrzeckiego – Jan, widocznie już usamodzielniony, także z porządnym uzbrojeniem: w pancerzu, przyłbicy i z rohatyną⁶⁴. Kolejne dwa lata później, na początku czerwca 1569 r. Siemion złożył przysięgę na wierność Koronie ze swoich podlaskich dóbr z pewnym opóźnieniem, które tłumaczył ważnymi sprawami w Wilnie u tamtejszego kasztelana Hrehorego Chodkiewicza⁶⁵. Możliwość władca ów, podobnie jak Paweł Sapieha, był przeciwnikiem przyłączenia Podlasia do Królestwa Polskiego. Obaj mogli naciskać na Mokrzeckiego, aby nie uczestniczył w zjeździe w Brańsku 14 maja t. r., kiedy przysięgała Koronie większość szlachty bielskiej.

Siemion Mokrzecki zmarł przed 13 października 1574 r. Pozostawił pięciu synów – wspomnianego już Jana oraz Piotra, Marcjana, Jakuba i Łukasza, a także co najmniej dwie córki – Fiedorę i Zofię. Pierwsza wydana została około 1585 r. za Fiedora Olechnowicza Bohdaszewskiego z powiatu grodzieńskiego⁶⁶. Druga, zmarła przed 1604 r., wyszła za Jana Męczyńskiego (Męcińskiego), bojarzyna dziedziców z Różanki⁶⁷.

Jan Mokrzecki w 1574 r. wziął ślub z chorążanką kobryńską Anną, córką Michała Buchowieckiego z województwa brzeskoliteńskiego⁶⁸. Pisał się wtedy z Mokrca i Starzyn (Starzynek)⁶⁹ w powiecie grodzieńskim oraz Szumek i Skrzypek w ziemi bielskiej. W latach 1584–1585 pozbył się dóbr podlaskich, odstępując je na rzecz wspomnianego Abrahama Wiszowatego i Wojciecha Zdzarskiego⁷⁰. Osiadł chyba w rodzinnych stronach żony, gdyż w 1589 r. występował przed grodem brzeskim jako świadek w sprawie Bieniasza Lwowicza Buchowieckiego, może krewnego Anny⁷¹.

Nie zostali na Podlasiu także trzej najmłodszy bracia. Z nich Marcjan odstąpił swoją część ojcowizny Zdzarskiemu jeszcze w 1583 r., Wiszowaty natomiast pozwał go z powodu długu⁷². W 1586 r. Mokrzecki posiadał Wysoki Dwór

⁶⁴ *Ibidem*, kol. 1148.

⁶⁵ *Akta unii Polski z Litwą 1385–1791*, wyd. S. Kutrzeba, W. Semkowicz, Kraków 1932, s. 308.

⁶⁶ AN Kraków, ZZG, nr 11, s. 209.

⁶⁷ BUW, nr 316, k. 28.

⁶⁸ AGAD, Ks. gr. bran., nr 6, k. 541.

⁶⁹ Starzyny, Starzynki lub Starzynka – wieś nieopodal Mokrca, zob. SGKP, t. 9, Warszawa 1890, s. 281; TMP, *Bielica*, pas 34 słup 40.

⁷⁰ AN Kraków, ZZG, nr 11, s. 191.

⁷¹ AWAK, t. 6, 1872, s. 71.

⁷² AN Kraków, ZZG, nr 11, s. 186; AGAD, Ks. gr. bran., nr 9, k. 238v.

w powiecie upickim⁷³ wraz z żoną Dorotą Połamięską, córką Sebastiana⁷⁴. Kilkanaście lat później, w roku 1598, służył Rainie (Reginie), wdowie po podskarbinem ziemskim litewskim Dymitrze Chaleckim, dokonując w jej imieniu intromisji w kamienice w Wilnie⁷⁵. Jednym ze świadków asystujących przy tym był wspomniany Fedor Iwanowicz Mokrzecki, zapewne jego krewniak, może brat stryjeczny. Najmniej wiadomo o Jakubie i Łukaszu Mokrzeckich, o których najwcześniejsza odnaleziona wzmianka pochodzi z 1585 r.⁷⁶ Prawdopodobnie obaj zwiążali swoje losy z okolicami Mokrca. Jakub ożenił się z Felicjaną Fursówną, z którą w 1594 r. odsprzedał część Lipiczny wojewodzie nowogrodzkiemu Jerzemu Radziwiłłowi⁷⁷. Może to po nim część Mokrca zwała się później Mokrzec Jakubowski⁷⁸. Co do Łukasza, zachowała się jego skarga z 1604 r. na Jana Męczyńskiego, z którym wadził się o Mokrzec i Starzynę⁷⁹. Adwersarz, a niegdyś szwagier, był bojarem synów podskarbiego Chaleckiego z niedalekiej Różanki.

Kontynuował podlaską linię Mokrzeckich drugi pod względem starszeństwa syn Siemiona – Piotr. Ten w latach 1573–1574 był podpiskiem urzędu grodzkiego w Brańsku⁸⁰. Pożyczał wówczas pieniądze Andrzejowi Jałbrzykowi Wyszyńskiemu, pisarzowi tegoż grodu, słudze kasztelana chełmińskiego oraz starosty m.in. brańskiego i suraskiego Jana Dulskiego⁸¹. Mokrzecki od poślubionej przed lub w 1581 r. żony Katarzyny Stołowackiej, córki Iwana, uzyskał dobra w Soboczach, Hryniewiczach i wiosce Orli (nie mylić z miastem tej nazwy) w ziemi bielskiej⁸². Najwcześniej z braci, bo w 1582 r. zrzekł się swojej części ojcowizny na rzecz Zdarskiego⁸³. Małżonka, której zapisał dożywocie na swych rodowych dobrach, przystała na tę transakcję, on zaś zabezpieczył jej byt na wypadek wdowieństwa na majątku, który ona mu przekazała⁸⁴. W rejestrze podatkowym z 1591 r. wieś Mokrzeckich zapisano jako Sobociec,

⁷³ Zob. SGKP, t. 14, 1895, s. 129, s. v. Wysoki Dwór, nr 10.

⁷⁴ AWAK, t. 26, 1899, s. 301, 303, 314.

⁷⁵ *Ibidem*, t. 20, s. 146–150.

⁷⁶ AN Kraków, ZZG, nr 11, s. 209.

⁷⁷ M. Szymielewicz, *Borcie i włość Borciańska*, „Ziemia Lidzka”, R. 4, 4–5, 1939, s. 115, przypis 14.

⁷⁸ Muzeum Narodowe w Krakowie, sygn. 874, nr 28, s. nlb 1–3 [rok 1766]; nr 14, s. nlb 1–4 [rok 1771].

⁷⁹ BUW, nr 316, k. 28–29.

⁸⁰ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 2, k. 97; AN Kraków, ZZG, nr 15, s. 63.

⁸¹ *Ibidem*. O Andrzeju Jałbrzyku Wyszyńskim zob.: E. Kalinowski, *Szlachta ziemi bielskiej...*, s. 82, 149, 151–152, 156, 255, 259–261, 263, 332.

⁸² AN Kraków, ZZG, nr 11, s. 175, 178.

⁸³ *Ibidem*, s. 158.

⁸⁴ *Ibidem*, s. 161.

skąd zapłacono wtedy z półtora włóki osiadłej oraz od czterech ogrodników (zagrodników)⁸⁵. Katarzyna zmarła między 1589 a 1598 r. Piotr pod tą drugą datą był już żonaty z Barbarą Watlewską, córką podstarościego suraskiego Wojciecha, wdową po Benedykcie Jałbrzyku Wyszyńskim (zm. 1586), sędzicu bielskim, rodzonym bracie Andrzeja⁸⁶. Watlewski pochodził z województwa chełmińskiego⁸⁷ i był urzędnikiem z ramienia Jana Dulskiego. Widać tutaj, że klienci kasztelana chełmińskiego tworzyli swego rodzaju krąg towarzyski. Najpewniej za uzyskane w posagu pieniądze Mokrzecki wraz z nową wybranką kupił od Mikołaja Włoszka wieś Romejki w ziemi bielskiej oraz przylegający do niej las zwany Czarne Ługi⁸⁸. Wkrótce okazało się, że dobra te były obciążone długami i dopiero w 1605 r. małżonkowie zostali uwolnieni od pretensji z tego tytułu⁸⁹.

Mimo obiecujących początków, Piotr nie zrobił kariery urzędniczej. Zmarł przed rokiem 1615⁹⁰, zostawiwszy dwóch synów, Apollona i Archillesa oraz córkę Celestynę. Przy podziale ojcowizny w 1618 r. pierwszy z nich, starszy, wziął Sobocze, drugi zaś – który wtedy może uzyskał pełnoletniość – Romejki⁹¹. Samodzielny już w 1611 r.⁹² Apollo był zapewne synem pierwszej żony Piotra, dziedziczki Soboczów Stołowackiej, Archilles zaś – Watlewskiej, za której posag Mokrzeccy zakupili Romejki. W 1619 r. bracia wydali za mąż Celestynę, przeznaczając dla niej sumę 1,5 tys. zł posagu. Jej małżonkiem został Łukasz Kobylński, dziedzic z Niewodnicy, Ihnatków i Zalesia⁹³. Dwa lata później, w 1621 r., żonaty był już i Apollo. Ożenił się z Zofią Flancówną, której zapisał dożywocie na swoich Soboczach⁹⁴. Jednocześnie wydzierżawił od brata Romejki, a jego kontrahentami w innych operacjach finansowych, opiewających na niemałe kwoty, byli krewniak, podstoli podlaski Marcjan Wiszowaty, syn Abrahama⁹⁵ oraz ojczym jego wybranki, stolnik wiski Adam Turowski, dziedzic ze Strabli, któremu też Archilles darował czy może odsprzedał plac w centrum Tykocina⁹⁶. Żona

⁸⁵ A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. 1, Warszawa 1908, s. 151.

⁸⁶ AN Kraków, ZZG, nr 11, s. 217, 240, 320; nr 55, s. 1122.

⁸⁷ *Ibidem*, nr 55, s. 641.

⁸⁸ *Ibidem*, s. 1123.

⁸⁹ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 95, k. 402–402v.

⁹⁰ *Ibidem*, nr 29, k. 187; CDIAU Lwów, f. 812, op. 1, nr 10, k. 69; nr 18, k. 10v.

⁹¹ CDIAU Lwów, f. 812, op. 1, nr 3, k. 36v; nr 11, k. 76.

⁹² AGAD, Ks. gr. bran., nr 17, k. 339v–340.

⁹³ CDIAU Lwów, f. 812, op. 1, nr 3, k. 39v–40; nr 12, k. 22; I. Kapica, *Herbarz...*, s. 186.

⁹⁴ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 108, k. 315v–316 (tu chyba błędnie Hanczówną); CDIAU Lwów, f. 812, op. 1, nr 12, k. 56v (tu: Flancówną).

⁹⁵ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 15, k. 99v–100; nr 95, k. 94–98; nr 108, k. 315–315v, 316–316v.

⁹⁶ *Ibidem*, nr 108, k. 313–316v.

Apollona była najpewniej córką małżonki stolnika Małgorzaty Wilżanki i jej pierwszego męża Teofila Flanca (von Flanß?), szlachcica z Prus Książęcych⁹⁷.

Według spisów podatku podymnego z 1634 i 1635 r. w Soboczach mieszkało 25 poddanych, a w Romejkach zaledwie dziewięciu⁹⁸. Apollo wybrał się na elekcję w roku 1632, kiedy to podpisał akt wyboru Władysława IV z województwem podlaskim⁹⁹. Przed 1633 r. owdowiał, gdyż pod tą datą był już ponownie żonaty ze szlachcianką spod Wizny, Jadwigą Brzostowską, wdową po Janie Łepkowskim¹⁰⁰. Brzostowscy notabene posiadali koligacje z Turowskimi¹⁰¹. Najpewniej to dzięki drugiej żonie nabył dobra w Siostrzankach w ziemi wiskiej od księdza Jana Brzostowskiego, może jej krewniaka¹⁰². A zdobywszy tam osiadłość, około 1635 r. dobił się urzędu miecznika wiskiego¹⁰³. Mógł zapewne liczyć na wsparcie szwagra, sędziego ziemi wiskiej Jana Moczarskiego, za którego owdowiawszy wyszła Celestyna Mokrzecka. Był on rodzonym bratem słynnego rotmistrza Mikołaja¹⁰⁴. Miała z nim dwie córki: Barbarę i Elżbietę oraz syna Mikołaja, cześnika wiskiego¹⁰⁵. W 1636 r. sędzia Moczarski ustanowił opiekunami swych dzieci ich wujów Mokrzeckich¹⁰⁶.

Kariera Apollona przez dekadę od kreacji na miecznika stała praktycznie w miejscu. Dopiero w 1645 r. sejmik ziemi bielskiej w Brańsku powierzył mu funkcję dystrybutora soli¹⁰⁷. W tymże roku dostał od króla podczaszostwo bielskie, lecz awans nie doszedł do skutku¹⁰⁸. Było to może wynikiem udanej kontrahcji ze strony Krzysztofa Wyszowskiego, od dwóch lat piastującego tę godność¹⁰⁹.

⁹⁷ Por.: *ibidem*, nr 118, k. 116–117, 121v–122, 123–124; CDIAU Lwów, f. 812, op. 1, nr 13, k. 35v (transakcje towarzyszące wydaniu za mąż Marianny, drugiej pasierbicy Turowskiego). Być może pierwszy mąż Wilżanki to zabity w 1601 r. Teofil von Flanß, choć źródło podaje, że był bezpotomny i żonaty z nieznaną z imienia panną von Polkein. Zob.: *Diplomatarium Ilebursense. Urkunden-Sammlung zur Geschichte u. Genealogie d. Grafen zu Eulenburg*, oprac. G.A. von Mülverstedt, Th. 2, *Die noch blühende preuß. Linie d. Edeln Herren u. Grafen zu Eulenburg*, Magdeburg 1879, s. 207, nr 370.

⁹⁸ AP Białystok, Ks. gr. bran. 1640–1641, k. 12, 20v, 32v, 37.

⁹⁹ *Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, zest. J. Dunin-Borkowski, M. Dunin-Wąsowicz, Lwów 1910 („Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, t. 1, R. 1908/9), s. 141.

¹⁰⁰ CDIAU Lwów, f. 812, op. 1, nr 19, k. 23v.

¹⁰¹ Zob.: NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 153, k. 359v; AN Kraków, ZZG, nr 19, s. 1366.

¹⁰² AN Kraków, ZZG, nr 19, s. 450.

¹⁰³ *Ibidem*, nr 15, s. 208.

¹⁰⁴ Zob.: J. Teodorczyk, *Mocarski (Moczarski) Mikołaj (ok. 1590–1638)*, PSB, t. 21, Wrocław–Warszawa 1976, s. 490–493.

¹⁰⁵ S. Uruski, *Rodzina...*, t. 11, s. 184.

¹⁰⁶ I. Kapica, *Herbarz...*, s. 282–283.

¹⁰⁷ AN Kraków, ZZG, nr 15, s. 251.

¹⁰⁸ *Ibidem*, k. 207v–208.

¹⁰⁹ Zob.: *Urzędnicy podlascy...*, s. 45.

Archilles ożenił się około 1630 r. z Dorotą Żabicką z ziemi liwskiej, wdową po Szymonie Gniewoszu, panią posażną, której zabezpieczył wiano na sumę 6 tys. zł¹¹⁰. Rok później nabył za 2 tys. zł zastaw w Niewodnicy-Koplanach, Zalesiu i Markowszczyźnie od Stanisława Burzyńskiego¹¹¹. Dobra te przejdą potem na własność jego potomków. Pierwsza żona Archillesa zmarła po 1639 r.¹¹², drugą, poślubioną najpóźniej około 1644 r. została Jadwiga Korycka, córka Jana. Zapiisał jej 2,5 tys. zł oprawy na swych posiadłościach, do których doszły Niewodnica-Nargiełowszczyzna i Ihnatki¹¹³. W 1647 r. został cześnikiem bielskim, chociaż tytuł ten przysługiwał już kreowanemu dwa lata wcześniej Wojciechowi Grzymkowi Krassowskiemu, podstaroście mu grodzkiemu brańskiemu¹¹⁴. Niespodziewanie w lecie tegoż roku Archilles zmarł, osierociwszy Stanisława Jana (syna Żabickiej) oraz Pawła i Mariannę (dzieci Koryckiej)¹¹⁵.

Po śmierci brata Apollo wystarał się jeszcze w tym samym roku o przywilej nadający mu cześnikostwo bielskie po zmarłym¹¹⁶. Obie nominacje królewskie wystawione dlań, z 1645 i 1647 r., wspominają jego zasługi wojskowe. Pierwsza mówi, być może z pewną przesadą, o licznych wyprawach wojennych, na których dał się poznać z dobrej strony¹¹⁷. Druga natomiast opisuje go jako męża zasłużonego *qua toga, qua sago*¹¹⁸. Nie udało się jednak znaleźć innych źródeł na ten temat.

Tymczasem o zwolniony przez siebie urząd miecznika wiskiego Apollo uprosił od razu dla swego najstarszego syna, Teofila¹¹⁹. W następnym roku, 1648, przekazał mu także dobra w Siostrzankach¹²⁰ – osiadłość w ziemi wiskiej. Poza Teofilem Apollo miał jeszcze kilkoro dzieci, które dożyły dorosłości – dwóch synów z Brzostowskiej: Waleriana Franciszka i Krzysztofa Stanisława¹²¹ oraz trzy córki: Konstancję Annę, Antoninę Aleksandrę i Katarzynę. Matką pierwszej z dziewcząt była Flancówna¹²², pozostałych dwóch zaś Brzostowska¹²³. Choć

¹¹⁰ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 192, k. 609–609v.

¹¹¹ CDIAU Lwów, f. 812, op. 1, nr 3, k. 78 (tu raczej błędnie: Maćkowszczyzna).

¹¹² *Ibidem*, nr 19, k. 45v.

¹¹³ AN Kraków, ZZG, nr 13, s. 26.

¹¹⁴ *Ibidem*, nr 15, s. 275; *Urządnicy podlascy...*, s. 39.

¹¹⁵ AN Kraków, ZZG, nr 19, s. 466, 737.

¹¹⁶ AGAD, Metryka Koronna, nr 189, k. 704v–705.

¹¹⁷ *Ibidem*, k. 208.

¹¹⁸ *Ibidem*, k. 704v.

¹¹⁹ *Ibidem*, k. 709–709v.

¹²⁰ AN Kraków, ZZG, nr 19, s. 450.

¹²¹ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 158, k. 212; AN Kraków, ZZG, nr 19, s. 1757.

¹²² NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 43, k. 582.

¹²³ *Ibidem*, nr 55, k. 412.

nie mamy źródeł o tym mówiących, wydaje się, że wprowadzony w dziedzicstwo Brzostowskich Teofil też musiał być synem drugiej żony Apollona. Najstarsza z córek Konstancja Anna w 1645 r. została wydana za szlachcica Stanisława Kaleczyckiego z Kaleczyc w województwie brzesko-litewskim, tuż przy granicy z ziemią bielską, zapewne unitę¹²⁴. Ojcem pana młodego był Wasyl, pamiętnikarz, autor zaginionej sylwy¹²⁵.

Jako rodzic sporej gromadki dzieci, Mokrzecki senior starał się o pomnożenie majątku. Część Siestranek to niejedyny jego nabytek. Posiadał grunta także w Hryniewiczach i Rzepniewie¹²⁶, ruskich wsiach szlacheckich położonych niedaleko jego Soboczów. Nazwę swojej wioski zmienił z czasem na bardziej polsko brzmiącą Sobótkę¹²⁷. Jest to przejawem, zapewne niejedynym – inne ukrywa przed nami brak źródeł – stopniowej polonizacji podlaskiej gałęzi Mokrzeckich. Już zresztą forma imienia najstarszego syna Siemiona Prokopowicza – Jan, nie Iwan – sugeruje początek tego procesu. Można sądzić, że nie mały wpływ na spolszczenie się rodziny miała druga żona Piotra Mokrzeckiego, Watlewska. Podobną rolę w następnym pokoleniu odegrały zapewne małżonki Apollona i Achillesa. W 1629 r. starszy z braci procesował się w sądzie konsystorskim w Janowie z wielebnym Janem Koryckim, poręczycielem długu prepozyta bielskiego Mikołaja Krosnowskiego¹²⁸. Pożyczanie pieniędzy księżom nie musi wprawdzie świadczyć o przynależności Apollona do Kościoła, ale pokazuje bliskie relacje z duchownymi. Choć co do wcześniejszych etapów życia Mokrzeckiego nie ma pewności, wiadomo, że zakończył życie jako katolik, a jego syn Walerian Franciszek wstąpił do klasztoru franciszkanów w Drohiczyźnie¹²⁹.

Elekcję Jana Kazimierza w 1648 r. Apollo podpisał z Podlasiem, zaś jego syn Teofil z ziemią wiską¹³⁰. Młodszy Mokrzecki mógł bez przeszkód umieścić obok

¹²⁴ AN Kraków, ZZG, nr 13, s. 97; o przypuszczalnym unickim wyznaniu Kaleczyckich zob.: A. Kulik, G. Sosna, *Dzieje parafii Przemienienia Pańskiego w Sasinach*, „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego”, 6 (247), 2010, s. 16.

¹²⁵ Z. Gloger, *Pamiętnik Sasinów Kaleczyckich*, [w:] *idem, Pisma rozproszone*, t. 1: 1863–1876, red. J. Ławski, J. Leończuk, Białystok 2014, s. 339–342; *idem*, „*Silva rerum*” *Sasinów Kaleczyckich*, *ibidem*, s. 813–815.

¹²⁶ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 29, k. 287v; nr 38, k. 585–585v, 652, 675v–676; nr 43, k. 339–339v, 440–441.

¹²⁷ Według wypisów Kapicy – jeśli nie zaszła tu pomyłka poprzez zapisanie późniejszej wersji nazwy – już w 1620 r. wystąpiła forma Sobotka/Sobótka, a w 1622 r. Sobotki/Sobótki. Zob.: CDIAU Lwów, f. 812, op. 1, nr 12, k. 67; nr 18, k. 37.

¹²⁸ Archiwum Diecezjalne w Siedlcach, D 23, k. 77.

¹²⁹ AN Kraków, ZZG, nr 19, s. 1569, 1757.

¹³⁰ *Elektorów poczet, którzy niegdyś głosowali na elektów Jana Kazimierz r. 1648, Jana III r. 1674, Augusta II r. 1697 i Stanisława Augusta r. 1764, najjaśniejszych królów polskich, wielkich książąt litewskich*,

nazwiska swój urząd miecznika wiskiego, natomiast jego ojciec, zapewne przez spór z Grzymkiem Krassowskim, nie pochwalił się cześnikostwem bielskim. Pod koniec tego roku, na sejmiku brańskim Apollo skonfliktował się na dodatek z większością miejscowej elity. Występując jako adherent starosty i leśniczego bielskiego, marszałka nadwornego koronnego Adama Kazanowskiego, stanowczo sprzeciwił się wyznaczeniu prowiantu z tutejszych królewskich dwóm rotom zaciągniętym przez ziemię bielską do walki z Kozakami. Oponował nie tylko na zgromadzeniu, ale kazał też wpisać swój manifest do ksiąg grodzkich¹³¹.

Lepiej szło Teofilowi, który w tymże 1648 r. uczestnicząc w generale mazowieckim został deputatem do wysłuchania wyводу szlachectwa Niedźwiedzich, pochodzących z okolic Wizny dziedziców z Lewków w ziemi bielskiej¹³². Kilka lat później, w 1652 r., wybrano go w Brańsku posłem obok doświadczonego parlamentarzysty, pisarza ziemskiego bielskiego Krzysztofa Żelskiego. Niestety, jeszcze przed sejmem, młodego Mokrzeckiego przedwcześnie zabrała śmierć¹³³, przerywając dobrze zapowiadającą się karierę. Teofil zdążył się ożenić, bo choć jego wybranki nie znamy, wiemy, że pozostawił syna Adama, zapisanego w aktach brańskich w 1654 r.¹³⁴ O tym ostatnim nie wiadomo jednak nic więcej. W 1662 r., gdy zbierano w ziemi wiskiej pogłównę, w Siostrzankach nie było już Mokrzeckich¹³⁵.

* * *

Przez pierwszą połowę XVI w. Mokrzeccy pokonali drogę spod Briańska pod Brańsk, z pogranicza moskiewskiego na koronne. Większość potomków Siemiona Prokopowicza związała swe losy z Litwą, tylko Piotr i jego synowie pozostali na Podlasiu, stopniowo się polonizując przez mariaże i bliskie kontakty z polską szlachtą. Proces ten przyspieszyła unia brzeska oraz wpływ miejscowego duchowieństwa rzymskokatolickiego. Cechą stale towarzyszącą członkom tej rodziny na przestrzeni kilku pokoleń była ambicja oraz chęć uzyskania znaczenia i stosownej doń pozycji społeczno-majątkowej. Mimo utraty dóbr na Briańszczyźnie, wierność Jagiellonom zaprocentowała. Uzyskana dzięki temu

itd., itd., itd., wyd. O. Pietruski, Lwów 1845, s. 228; *Volumina legum*, t. 4, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1860, s. 109, 112.

¹³¹ NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, nr 37, k. 458v–459; E. Kalinowski, *Strachy...*, s. 44.

¹³² AN Kraków, ZZG, nr 15, s. 319.

¹³³ *Ibidem*, nr 19, s. 485, 488. Posłem za Mokrzeckiego został Albrycht Kurzeniecki.

¹³⁴ *Ibidem*, nr 15, s. 339.

¹³⁵ AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego, dz. I, nr 66, k. 7v.

posiadłość w Mokrcu stała się dogodnym przyczółkiem do dobrego ożenu na Podlasiu. Koligacje Siehieniówny zbliżyły Mokrzeckich do elity urzędniczej ziemi bielskiej, nie omieszkali też zadzierzgnąć związków z możniejszymi. Siemion służył Sapiehom, a jego syn Piotr obracał się w środowisku klientów Jana Dulskiego. W XVII w. Mokrzejcy nie dołączyli do faksji Radziwiłłów jak wielu ówczesnych szlachciców bielskich. Szukali natomiast oparcia u skonfliktowanego z nimi katolika i regalisty Adama Kazanowskiego. Ta polityka przyniosła efekty, a trzech członków rodziny sięgnęło po urzędy ziemskie. Były to wprawdzie godności nisko stojące w hierarchii i czysto tytularne – miecznika i cześnika, lecz ich zdobycie można uznać za sukces. Dobrej passy Mokrzeckich nie zdołał przerwać zgon Archilleśa, gdyż udało się utrzymać oba urzędy w rodzinie. Dopiero niespodziewana śmierć młodego Teofila postawiła pod znakiem zapytania przyszłość rodu, zwłaszcza w tak krytycznej sytuacji, w jakiej znalazła się Rzeczpospolita. W tym samym 1652 r. państwo polsko-litewskie poniosło bowiem straszliwą klęskę pod Batohem, która ukazała jej słabość wrogim sąsiadom, co wkrótce miało źle się dla niej skończyć. Lecz dalsze losy podlaskiej gałęzi Mokrzeckich, jak już zapowiedziano we wstępie, to materiał na osobne opracowanie.

Bibliografia

I. Źródła archiwalne

Archiwum Diecezjalne w Siedlcach, D 23;

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie:

– Archiwum Radziwiłłów, dz. XXIII, t. 82, p. 1; t. 84, p. 3;

– Archiwum Skarbu Koronnego, dz. I, nr 66;

– Księgi grodzkie brańskie, nr 6, 17;

– Metryka Koronna, nr 189;

Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór Zygmunta Glogera, nr 11, 13, 15, 19, 20, 55;

Archiwum Państwowe w Białymstoku, Księga grodzka brańska 1640–1641;

Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, nr 5398/III;

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie, nr 316;

Centralnij deržavnij istoričnij arhiv Ukraïni, m. L'viv, f. 812, op. 1, nr 3, 10, 11, 12, 13, 18, 19;

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, f. 16, B. 38, nr 15;

Lietuvos valstybės istorijos archyvas, f. 1280, nr 121;

- L'vivs'ka nacional'na naukowa biblioteka Ukraïni imeni V. Stefanika, f. 141, op. 3, nr 349;
Muzeum Narodowe w Krakowie, sygn. 874, nr 14, 28;
Nacyânalny gïstaryčny arhiŭ Belarusi, g. Mïnsk:
– f. 694, op. 4, nr 1051;
– f. 1708, op. 1, nr 2, 3, 15, 29, 37, 43, 55, 70, 95, 108, 118, 153, 158, 192;
– f. 1774, op. 1, nr 157.

II. Źródła drukowane

- Akta unii Polski z Litwą 1385–1791*, wyd. S. Kutrzeba, W. Semkowicz, Kraków 1932.
Akty izdavaemye Vilenskoŭ komissieŭ dlâ razbora drevnih aktov, t. 6, Viŭna 1872; t. 20, 1893; t. 26, 1899.
Arheografičeskij sbornik dokumentov, odnosâšijsja k istorii Severo-Zapadnoj Rusi, izdavaemyj pri Upravlenii Vilenskogo učebnogo okruga, t. 1, wyd. P.A. Gil'tebrandt, F.G. Eleonskij, A.L. Mirotvorcev, Viŭna 1867.
Diplomatarium Ilebursense. Urkunden-Sammlung zur Geschichte u. Genealogie d. Grafen zu Eulenburg, oprac. G.A. von Mülverstedt, Th. 2, *Die noch blühende preuß. Linie d. Edeln Herren u. Grafen zu Eulenburg*, Magdeburg 1879.
Gomulicki W., *Siódme amen Imci Pana Mokrzeckiego: powieść z czasów saskich*, Warszawa–Kraków 1910.
Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 6 (1494–1506): užrašymų knyga 6, oprac. A. Baliulis, Vilnius 2007.
Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 8 (1499–1514): užrašymų knyga 8, oprac. A. Baliulis, R. Fir-kovičius, D. Antanavičius, Vilnius 1995.
Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 9 (1511–1518): užrašymų knyga 9, oprac. K. Pietkiewicz, Vilnius 2002.
Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 12 (1522–1529): užrašymų knyga 12, oprac. D. Antanavičius, A. Baliulis, Vilnius 2001.
Lietuvos metrika: Knyga Nr. 17 (1530–1536): užrašymų knyga 17, oprac. L. Karalius, D. Antanavičius, Vilnius 2015.
Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 19 (1535–1537): užrašymų knyga 19, oprac. D. Vilimas, Vilnius 2009.
Lietuvos metrika. Knyga Nr. 21 (1536–1537): užrašymų knyga 21, oprac. A. Dubonis, Vilnius 2019.
Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 27 (1541–1542): užrašymų knyga 27, oprac. I. Valikonytė, T. Čelkis, L. Steponavičienė, Vilnius 2016.
Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 251 (1555–1558): 37-oji teismų bylų knyga (XVI a. pabaigos kopija), oprac. I. Valikonytė, L. Steponavičienė, Vilnius 2010.

- Perapis vojska Válikaga Knâstva Litoûskaga 1528 g. Metryka Válikaga Knâstva Litoûskaga. Knîga 523. Knîga Publîčnyh spraŭ 1*, A.Ī. Gruša, M.F. Spirydonaŭ, M.A. Vajtovič, Minsk 2003.
- Popisy wojskowe pospolitego ruszenia Wielkiego Księstwa Litewskiego (1524–1566)*, oprac. G. Lesmaitis, red. K. Łopatecki, Białystok 2016.
- Radzivillovskie akty iz sobraniâ Rossijskoj nacional'noj biblioteki: pervaa polovina XVI v.*, wyd. M.M. Krom. Moskwa–Varšava 2002 (*Pamâtniki istorii vostočnoj Evropy: istočniki XV–XVII vv.*, t. 6).
- Russkaâ istoričeskaâ biblioteka*, t. 33: *Litovskaâ metryka*, oddz. 1, cz. 3: *Knigi publîčnyh del. Perepisi vojska Litovskogo*, oprac. S.L. Ptasickij, Petrograd' 1915.
- Taktyczna Mapa Polski, 1:10000: Bielica*, pas 34 słuł 40, Warszawa 1929.
- Volumina legum*, t. 4, wyd. J. Ohryzko, Petersburg 1860.

III. Opracowania

- Boniecki A., *Poczet rodów w Wielkiem Księstwie Litewkiem w XV i XVI wieku*, Warszawa 1883.
- Elektorowie królów Władysława IV, Michała Korybuta, Stanisława Leszczyńskiego i spis stronników Augusta III*, zest. J. Dunin-Borkowski, M. Dunin-Wąsowicz, Lwów 1910 („Rocznik Towarzystwa Heraldycznego we Lwowie”, t. 1, R. 1908/9).
- Elektorów poczet, którzy niegdys glosowali na elektów Jana Kazimierz r. 1648, Jana III r. 1674, Augusta II r. 1697 i Stanisława Augusta r. 1764, najjaśniejszych królów polskich, wielkich książąt litewskich, itd., itd., itd.*, wyd. O. Pietruski, Lwów 1845.
- Federowski M., *O lekkomyślnem niszczeniu starych dokumentów*, w: *Księga pamiątkowa na uczczenie setnej rocznicy urodzin Adama Mickiewicza (1798–1898)*, t. 2, Warszawa 1899.
- Gloger Z., *Dawna ziemia bielska i jej cząstkowa szlachta*, Warszawa 1873.
- Gloger Z., *Pamiętnik Sasinów Kaleczyckich*, [w:] *idem, Pisma rozproszone*, t. 1: 1863–1876, red. J. Ławski, J. Leończuk, Białystok 2014.
- Gloger Z., „*Silva rerum*” Sasinów Kaleczyckich, [w:] *idem, Pisma rozproszone*, t. 1.
- Inwentarz rękopisów Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu*, t. 1, *Rękopisy 1–7325*, oprac. zbiorowe pod red. J. Turskiej, Wrocław 1948.
- Jabłonowski A., *Podlasie*, cz. 1–3, Warszawa 1908–1910 (*Źródła dziejowe*, t. 17: *Polska pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 6).
- Jakubowski J., *Mapa Wielkiego Księstwa Litewskiego w połowie XVI wieku. I. Część północna, skala 1:1 600 000*, Kraków 1928.
- Jakubowski J., *Powiat grodzieński w w. XVI. Mapa w skali 1:400 000*, [w:] *Prace Komisji Atlasu Historycznego Polski*, z. 3, Kraków 1935.

- Jamiołkowski J.A., *Historia genealogiczna Jamiołkowskich*, Białystok 2011.
- Jaszczołt T., *Ciecierscy herbu Rawicz w świetle ksiąg metrykalnych i informacji z gazet z XVII–XIX w.*, „Ciechanowiecki Rocznik Muzealny”, 10, z. 2, 2014.
- Jaszczołt T., *Kuczyńscy herbu Ślepowron (Korwin) w ziemi drohickiej od XV do XVIII wieku. Zarys dziejów rodziny*, b.m.w. 2005.
- Jaszczołt T., *Kuczyńscy i Lubowiccy herbu Ślepowron (Korwin) w ziemi drohickiej od XV do połowy XVI wieku: zarys dziejów rodziny*, „Ciechanowiecki Rocznik Muzealny”, 4, 2008.
- Jaszczołt T., *Raczkowie herbu Gozdawa: fundatorzy pierwszego kościoła w Turośni Kościelnej*, [w:] *Parafia w Turośni Kościelnej 1515–2015: ku chwale Trójcy Przenajświętszej*, red. A. Szot, M. Wróbel, Turośń Kościelna–Białystok 2015.
- Jaszczołt T., *Wojnowie herbu Ślepowron w ziemi bielskiej w XV i XVI wieku*, [w:] *Studia genealogiczne poświęcone pamięci profesora Włodzimierza Dworzaczka*, red. A. Sikorski, T. Sławiński, Warszawa 2016.
- Kalinowski E., *Ród Kalinowskich herbu Ślepowron w XVII wieku*, Warszawa 2013.
- Kalinowski E., *Strachy na Lachy – na Podlasiu: szlachta ziemi bielskiej w walce z powstaniem Chmielnickiego (1648–1649)*, „Przegląd Historyczny”, 105, z. 1, 2014.
- Kalinowski E., *Szlachta ziemi bielskiej wobec bezkrólewia w XVI–XVII wieku*, Warszawa 2020.
- Kapica I., *Herbarz... (dopełnienie Niesieckiego)*, wyd. Z. Gloger, Kraków 1870.
- Karp S., *Jan Emanuel Karp (ok. 1706–1737), wojski grodzieński: nota biograficzna*, „Studia Podlaskie”, 28, 2020.
- Karp S., *Jan Karp (1604–1644), podstoli podlaski, życie i działalność*, „Studia Podlaskie”, 21, 2013.
- Karp S., *Józef Karp (ok. 1567–1637), marszałek wołkowyski: rys biograficzny*, „Studia Podlaskie”, 24, 2016.
- Karp S., *Los szesnastowiecznego egzulanta briańskiego na przykładzie Karpia Jesypowicza (ur. ok. 1480 – zm. przed 10 X 1547)*, „Studia Podlaskie”, 23, 2015.
- Katalog rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, t. 2, nr 263–583, oprac. H. Kozerska, W. Stummer, współudz. H. Stefanowska, red. H. Kozerska, Warszawa 1973.
- Konarski Sz., *Kanoniczki warszawskie: 24 IV 1744 – 13 VIII 1944*, Paryż 1952.
- Krašeninnikov V.V., *Vzgląd čerez stoletnia. Očerki istorii Brânskogo kraâ*, Tula 1990.
- Krom M.M., *Mež Rus’ù i Litvoj: pograničnye zemli v sisteme rusko-litovskih otnošenij konca XV – pervoj treti XVI v.*, Moskva 2010.
- Kulik A., Sosna G., *Dzieje parafii Przemienienia Pańskiego w Sasinach*, „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” 6 (247), 2010.
- Laszuk E., *Duża i średnia prywatna własność ziemska na Podlasiu w drugiej połowie XVII w.*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska”, 9, 1995.

- Laszuk E., *Dwory urzędników na Podlasiu w II połowie XVII w.*, „Białostoczczyzna”, 1, 1993.
- Laszuk E., *Zaścianki i królewsczczyzny: struktura własności ziemskiej w województwie podlaskim w drugiej połowie XVII wieku*, Warszawa 1998.
- Lubicz-Łapiński Ł., *Łapy i ich mieszkańcy. Zaścianki Łapińskich w XV–XVIII w.*, Białystok 2004.
- Lulewicz H., *Sapieha Paweł (zm. 1579)*, PSB, t. 35, Wrocław–Warszawa 1995.
- Maroszek J., *Pięć wieków Ziemi Juchnowieckiej*, Juchnowiec Kościelny 2013.
- Meysztowicz A., *Karpiowie herbu własnego*, Wilno 1906.
- Mleczek S., *Mleczek, Raczko, Saczko i Łyczko: przyczynek do kwestyi ustalania się nazwisk szlacheckich w XV wieku*, Lwów 1912.
- Niesiecki K., *Herbarz polski*, t. 6, 7, wyd. J.N. Bobrowicz, Lipsk 1841.
- Poletyło J., *Dom Poletyłów herbu Trzywdar. Dzieje rodu, powstania i upadku magnackiej fortuny*, Lublin 2020.
- Radaman A., *Samorząd sejmikowy w powiatach województwa nowogrodzkiego Wielkiego Księstwa Litewskiego w latach 1565–1632*, [w:] *Praktyka życia publicznego w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVI–XVIII wieku*, red. U. Augustyniak, A.B. Zakrzewski, Warszawa 2010.
- Siedlecki J., *Rodzina Brzozowskich z ziemi bielskiej*, „Zeszyt Naukowy Muzeum Wojska”, t. 3, 1989.
- Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, t. 3, 6, 9, 14, Warszawa 1882, 1885, 1890, 1895.
- Szymielewicz M., *Borcie i włość Borciańska*, „Ziemia Lidzka”, R. 4, 4–5, 1939.
- Śliwiński J.P., *Uwarunkowania produkcji i spławu przemysłowych towarów leśnych z Wielkiego Księstwa Litewskiego do portów Bałtyku za Zygmunta II Augusta (1544–1572)*, Olsztyn 2016.
- Teodorczyk J., *Mocarski (Moczarski) Mikołaj (ok. 1590–1638)*, PSB, t. 21, Wrocław–Warszawa 1976.
- Tęgowski J., *Rodowody dwóch linii Brzozowskich na przykładzie rodzin podkomorzego bielskiego Teofila oraz descendantów Mikołaja podkomorzego bielskiego (do końca XVII w.)*, [w:] *Studia genealogiczne poświęcone pamięci profesora Włodzimierza Dworzaczka*, t. 3, red. A. Sikorski, T. Sławiński, Warszawa 2019.
- Tęgowski J., *Rodzina Łoknickich herbu Nieczuja na Podlasiu i w powiecie brzesko-litewskim do połowy XVII wieku*, „Rocznik Lituanistyczny”, 5, 2019.
- Uruski S., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, współudz. A.A. Kosiński, uzup. A. Włodarski, t. 11, Warszawa 1914.
- Urwanowicz J., *Z królem. Wpływ regalizmu Branickich Gryfitów na karierę rodu w XV–XVIII wieku*, [w:] *Wobec króla i Rzeczypospolitej: magnateria w XVI–XVIII wieku*, red. E. Dubas-Urwanowicz, J. Urwanowicz, Kraków 2012.

- Urzędnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz *et al.*, Kórnik 1994.
- Wijuk-Kojałowicz W., *Herbarz rycerstwa W. Ks. Litewskiego tak zwany Compendium czyli o klejnotach albo herbach, których familie stanu szlacheckiego w prowincjach Wielkiego Księstwa Litewskiego zażywają*, Kraków 1897.
- Wiraszka R., Jaszczół T., *Strus: dzieje podlaskiej rodziny herbu Jastrzębiec*, Warszawa 2014.
- Włodarski A., *Ród Jaruzelskich herbu Ślepowron*, Warszawa 1926.
- Złotkowski P., *Podlaski ród Poletylów w świetle antroponomii (XVI–XVII wiek)*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio FF, Philologiae”, vol. 35, 2, 2017.

IV. Netografia

Goroda i rajony Brâńşiny, w: <http://www.puteshestvie32.ru/content/goroda> [dostęp: 20.05.2021].

The Mokrzecki family in Podlasie until the mid-17th century. Historical and genealogical study

Summary

The armigerous Mokrzecki family (Ostoja or variation of Przegonia coat of arms) originated from Bryansk, lost by the Grand Duchy of Lithuania in 1500. The progenitor of the family, Hryhorij Borodowicz, was awarded in Mokrzec in the Grodno poviat for his allegiance to the rulers of Lithuania. From there, his grandson Siemion moved to Podlasie, after marrying Siehniówna, the daughter of an honorable burgher from Bielsk, an heir in Szumki in the region of Bielsk. The Podlasie family line was de facto initiated by his son Piotr, who also acquired goods in Sobocze and Romejki through marriage. His two sons, Apollo and Archilles, obtained land offices in the first half of the 17th century. The former was first a swordbearer of the Wiska Land, then a cupbearer in Bielsk, after his brother, who died in 1647. He handed over his former office to his eldest son, Teofil. However, five years later he ended his life prematurely, not having had time to participate in the Sejm, where he was to represent the nobility of Bielsk.

Emil Kalinowski – ur. 1988 r., historyk, Podlasiianin, doktor nauk humanistycznych, absolwent Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego, pracownik Biblioteki Narodowej w Warszawie. Zainteresowania: staropolskie społeczeństwo i kultura polityczna, genealogia, szlachta Podlasia i Mazowsza.

e-mail: calinovius@gmail.com